

К. Л. Хазанова

НАЙМЕННІ ПРАДУКТАЎ ХАРЧАВАННЯ Ў БЕЛАРУСКІХ І КІТАЙСКІХ ФАЛЬКЛОРНЫХ ВЫРАЗАХ

Обращение к белорусским и китайским пословицам с названиями продуктов питания показывает зависимость наличия названий продуктов питания от кулинарных традиций и предпочтений, вызванных распространённостью определенных продуктов в местах постоянного проживания народов, что обусловлено географическими особенностями территории.

Ключевые слова: пословица, поговорка, фольклор, кулинария, изречение, питание.

Народныя прыказкі і прымаўкі з'яўляюцца агульнавядомай скарбонкай мудрасці і розуму шматлікіх пакаленняў сотняў тысяч людзей, што жылі ў далёкім мінулым, і акумуляюць найважнейшыя духоўныя заповеды народа, каб у сканцэнтраваным выглядзе перадаць іх нашчадкам.

Фальклорныя парэміі валодаюць здольнасцю ў некалькіх словах, трапна і ёміста, маляўніча і эмацыянальна расказаць цікавую гісторыю з вялікім выхаваўчым сэнсам. Гэтыя жанравыя адметнасці аб'ядноўваюць прыказкі і прымаўкі ўсіх народаў свету. Разам з тым многія выразы, захаваныя ў традыцыйнай культуры аднаго народу, знаходзяць адпаведнікі ў культуры іншых народаў, што і не дзіўна, бо мова народа, сфарміраваная на працягу стагоддзяў, становіцца носьбітам этнакультурнай інфармацыі, а прыказкі і прымаўкі ўяўляюць сабой асноўныя, галоўныя тэзісы гэтага зместу.

Пэўныя духоўна-маральныя каштоўнасці абавязкова становяцца лейт-матывам народных парэмій у многіх традыцыйных культурах. Відавочна, што ў роднасных мовах з лёгкасцю адшукваюцца эквіваленты і нават аналагі прыказак і прымавак. Аднак і ў аддаленых мовах магчыма знайсці некаторыя падобнасці, што дэманструюць моўныя ўніверсаліі.

Беларускія і кітайскія народна-культурныя традыцыі маюць вялікую колькасць спецыфічных нацыянальных рыс, якімі адрозніваюцца беларуская і кітайская народныя культуры. Аднак некаторыя агульна-чалавечыя паняцці абумоўліваюць асобныя адпаведнасці ў народных кітайскіх і беларускіх традыцыях [1; 2]. Увага да народных беларускіх і кітайскіх парэмій прыводзіць да выяўлення пэўных адпаведных выслоўяў, якія, хоць і не выяўляюцца лексічнымі адпаведнікамі, аднак выклікаюць роўную эмацыянальна-кагнітыўную рэакцыю.

Адно з выслоўяў Мо-цзы кажа: 染于苍则苍, 染于黄则黄 [rǎn yú cāng zé cāng, rǎn yú huáng zé huáng] – У чорнай фарбе становішся чорным, у жоўтай становішся жоўтым [3]. Пра ўплыў асяроддзя на станаўленне асобы сведчаць і многія беларускія народныя парэміі: *Шыць – з шаўцамі, а*

выць – з ваўкамі; Як улез у вараны, то кракай, як яны; Сярод ваўкоў жыць – па-воўчы і выць [4].

Іншае кітайскае выслоўе раіць шыць адзенне з улікам паставы – 量体裁衣 [liàng tǐ cái yī] [3]. У беларускай народнай культуры захавалася значная колькасць выказаў, паводле якіх відавочна адпаведнасць дзеянняў рэальным абставінам: Па Саўку (Хомку, Юрку) шапка; Які конь, такая й пуга; Які гаспадар, такі і тавар [4]; Па Сеньку шапка, па кучару калтак [5, с. 435]; Не па шубе рукаў, не па Сеньку шапка [5, с. 435]; Па Івашку і рубашка [5, с. 435]; Па каню і хамут [5, с. 435].

Варта нагадаць і кітайскі выраз 笑裡藏刀 [xiào lǐ cáng dāo] – Ва ўсмешыцы хаваць нож [3]. На двудушнасць абураюцца сталыя народныя высновы ў многіх мовах, і беларуская мова не стала выключэннем. У беларускім фальклору адшукваюцца прыказкі і прымаўкі, што выкрываюць няшчырасць і крывадушша: Мякка сцеле, ды мулка спаць; Лёстачкамі дух займае, а чорта думае; На вуснах – мёд, а на сэрцы – лёд; У вочы з мілым тварам, а за вочы крутым варам; Вуснамі мёд разлівае, а за пазухай камень трымае [4].

І беларускія, і кітайскія выслоўі ў сваім лексічным складзе маюць словы з лексіка-семантычных груп, у якія ўваходзяць найменні рэалій, што складаюць штодзённы побыт чалавека або суправаджаюць чалавечае жыццё. Параўнальнае даследаванне беларускіх і кітайскіх прыказак і прымавак з зааморфнымі вобразамі выявіла, што «ў выбары вобразаў дамашніх жывёл беларускія і кітайскія парэміі праяўляюць падобнасць (конь, сабака, курыца) пры некаторых адрозненнях (буйвал у кітайскіх выказах)» [2, с. 229]. Напрыклад, кітайская мудрасць называе дарэмнасць размоў і доказаў перад няздольнымі іх ацаніць і зразумець: Іграць для каровы на лютні – 对牛弹琴 [duì niú tán qín] [3]. Ці не нагадвае гэты выраз трывала замацаванае ва ўсходнеславянскай традыцыйнай культуры біблейскае выслоўе, у якім называецца самая распаўсюджаная ў беларускай сялянскай гаспадарцы жывёла: Сыпаць перлы перад свіннямі [6]?

Асобную групу сталых выказаў у беларускіх і кітайскіх традыцыях складаюць выслоўі, у склад якіх уваходзяць назвы ежы і напояў. Харчаванне – важны кампанент чалавечага і грамадскага жыцця. І таму натуральна, што ў многіх выказах, якія захоўваюць спрадвечную духоўную мудрасць народаў, утрымліваюцца назвы страў.

Сярод беларускіх народных прыказак і прымавак, як і ў кітайскай парэміянай скарбонцы, выдзяляюцца выразы з агульнымі найменнямі працэсаў харчавання. Беларускія прыказкі і прымаўкі адносяцца да нутрыцыйлагічных якасці розных відаў меню: Кісялёва яда – да парогу хада [5, с. 246]; Малошная яда – да парогу хада [5, с. 246]. Некаторыя выразы ўстанаўліваюць адпаведнасць паміж харчаваннем і рухавасцю: Якая хада, такая й яда [5, с. 363]. Паважлівыя адносіны да ежы выказваюць кітайскія выслоўі: 药补不如食补 [yào bǔ bù rú shí bǔ] – Ежа можа вылечыць хворага

лепі за лекі [7]. Кітайцы сцвярджаюць, што на гэтым пастулаце «будуецца тэорыя кітайскай медыцыны: правільнае харчаванне карыснае за лекі» [7]. Ежа важная для кітайцаў, нездарма, *народ лічыць ежу сваім небам* – 民以食为天 [mín yǐ shí wéi tiān] [7]. У беларускім фальклору вялікая ўвага надаецца харчаванню пасярод дня: *Абед не заяц, не ўцячэ* [5, с. 259]; *Абед на абед не тое, што кій на кій* [8, с. 48]; *Дарагая (дорага) лыжка к абеду* [8, с. 158]; *Не дораг абед, а дораг прывет* [8, с. 368]; *Абедаў, а жы вот не ведаў* [8, с. 48]; *Ніхто не ведае, як хто абедае* [8, с. 397].

І кітайскія, і беларускія выслоўі захоўваюць найменні страў, спрадвечу найбольш уласцівых народным традыцыям. Кітайскі выраз пералічвае: *Сем простых рэчаў штодзённага побыту: дровы, рыс, масла, соль, падліўка, воцат, гарбата* – 柴米油盐酱醋茶 [chái mǐ yóu yán jiàng cù chá] [7]. Гісторыя сведчыць, што «ў старажытныя часы кітайцы лічылі немагчымым жыць хаця б без аднаго з названых прадметаў» [7]. Воцат узгадваецца і ў іншых кітайскіх выслоўях: *Падняў бутэльку алею, упала бутэлька воцату* – 扶了油瓶倒了醋 [fú le yóu píng dǎo le cù] – «непрыемнасці прыходзяць адна за адной» [7].

Самы галоўны прадукт на традыцыйным кітайскім стале – рыс. Гэтая культура трывала ўвайшла ў сусветныя стэрэатыпы і асацыяцыі: рыс – азіяцкая і, у прыватнасці, кітайская кухня. Кітайцы сведчаць: *好饭不怕晚* [hǎo fàn bù pà wǎn] – *Добры рыс не трэба баяцца пачакаць есці і ноччу* [7]; *人是铁,饭是钢* [rén shì tiě fàn shì gāng] – *Людзі – жалеза, а рыс – сталь* – «ужываючы ежу, кволы чалавек становіцца моцным» [7].

Зерне заўсёды было і ў рацыёне ўсходніх славян. Аднак большую ўвагу беларускія народныя выслоўі аддаюць знакамітай усходнеславянскай традыцыйнай страве з розных збожжавых – кашы: *З маслечкам каша – то яда наша* [5, с. 247]; *Смачная кашка, ды масла малая чашка* [5, с. 247]; *Кашы (кашу) маслам не сапсуеш (не папсуеш)* [8, с. 271]; *Кашай больш зробіш, чым сілай* [5, с. 252]; *У кампаніі і каша саладзейшая* [5, с. 375]; *У гасцях каша, а дома кулеш, да за кашу лепш* [5, с. 394]. Фальклор беларусаў вызначае кашы па ступені ўлюблёнасці (ці непрыязнасці): *Дзе з малаком каша, там міласць ваша, а й дзе ж пуга з вузлом, туды і нас з гузном* [5, с. 396]; *Аржаная каша сама сябе хваліць* [8, с. 76].

Вывучэнне захаваных у свядомасці народа старадаўніх выслоўяў дае магчымасць даведацца пра адметнасці старажытнага жыцця людзей і шляхі фарміравання менталітэту народа. Паводле семантыкі кітайскіх народных выслоўяў лёгка выяўляюцца тыповыя стравы народа: *小葱拌豆腐* [xiǎo cōng bàn dòu fǔ] – *Соевы тварог з цыбуляй-парэем* – значэнне «вядома і зразумела» тлумачыцца моцным кантрастам белага і зялёнага колераў [7].

У народных выразах кітайцаў знаходзім парады, за кошт якіх прадуктаў магчыма захаваць здароўе: *冬吃萝卜夏吃姜, 不找医生开药方* [dōng chī luó bo xià chī jiāng, bù zhǎo yī shēng kāi yào fāng] – *Зімой еш рэдзьку, а ўлетку –*

імбір, і не трэба хадзіць да ўрачоў [7]. Беларускі фальклор адлюстраваяў іншыя адносіны да рэдзкі: *Пячонай рэдзкі з'ясі, калі выгаладаешся* [5, с. 220].

Слоўнікавы склад захаваных у народнай свядомасці сталых выказаў адлюстроўвае самыя тыповыя прадукты харчавання і пашыраныя народныя традыцыі. У кітайскіх выслоўях называюцца розныя віды садавіны. Кітайцы лічаць: 宁吃仙桃一口不食烂杏一筐 [níng chī xiān táo yī kǒu bù shí làn xìng yī kuāng] – *Лепш з'есці адзін кавалак персіка, чым кошык абрыкосаў* – выраз паказвае нелюбоў усходняга народа да абрыкосаў [7]. Калі неабходна сказаць пра чалавека, які чытае або вучыць штосьці, не разумеючы сутнасць навукі, ужываецца выслоўе: 囫囵吞枣 [hú lún tūn zǎo] – *Глытаць фінікі цалкам* [3]. У старажытным кітайскім зборніку аповяданняў, прамой і павучанняў «Янь-цзы Чуньцю» адзначаецца выраз 橘化为枳 [jú huà wéi zhǐ] – *Цзю (апелсінавае дрэва з салодкімі пладамі) становіцца Чжы (апелсінавае дрэва з кіслымі пладамі)* – 'акаляючае асяроддзе можа змяніць характар чалавека' [3].

Аднак сталыя выслоўі сведчаць, што кітайскі народ харчваўся не толькі пладамі і рысам, у ежы выкарыстоўвалася і мяса: 牛鼎烹鸡 [niú dǐng pēng jī] – *Варыць курыцу ў катле, прызначаным для быка* – 'кажуць, калі таленавітаму чалавеку даручаюць дробязную, нязначную працу' [3]. Пра спробы падману і махлярства кітайцы кажуць: 挂羊头卖狗肉 [guà yáng tóu mài gǒu ròu] – *Вывесішы галаву барана, прадаць мяса сабакі* [3].

Беларускія парэміі таксама выдаюць спрадвечныя кулінарныя прыхільнасці беларусаў. Фальклор адразу паказвае пашыраныя прадукты гародніны на старажытным беларускім стале: *Без капусы жывот (трыбух) пусты* [5, с. 245]; *Не зародзіць капуста – у жываце будзе пуста* [5, с. 245]; *Калі ёсць гарох і капуста – у хаце не пуста* [5, с. 245]; *Не карміўшы буракамі, не пасылаць за быкамі* [5, с. 139]; *Часам і буракі бываюць не дуракі* [5, с. 246]; *З'еў агурка – цяпер ад ветру не навалюся* [5, с. 246]. Разнавіднасцей садавіны ў беларускіх прыказках менш: *Добра яблычка к Іспасу* [5, с. 109]; *Вочы на яблыку, <a> галава з арэх* [8, с. 121]; *Яблык ад яблыні недалёка падае (коціцца)* [8, с. 611].

Да некаторых страў старажытныя стваральнікі прыказак і прымавак ставяцца не вельмі паважліва: *Зацірка яда – да парогу хада* [5, с. 245]; *Ланці не адзежа, а гуляш не ежа* [5, с. 245]; *Лахман не адзежа, зацірка не ежа* [5, с. 245]. Да іншай ежы беларускі фальклор захаваяў большую павагу: *Як клёцкі ў малаку, то я па долзе валаку, а як у водзе, то раз, два і годзе!* [5, с. 246]; *Спасіба за клёцкі, поліўка ў зубы навязла* [5, с. 303].

Прыказкі і прымаўкі адлюстроўваюць спрадвечныя паважныя адносіны беларусаў да яек. Па заўвазе этнографу, гэты «спажыўны прадукт у харчаванні селяніна займаў зусім нязначнае месца. Пераважна яйкі везлі на базар прадаваць для пакрыцця бягучых грашовых выдаткаў сям'і. Самі

сяляне спажывалі яйкі галоўным чынам у свята, частавалі яечняй гасцей» [5, с. 541]. З гэтай прычыны ў беларускім фальклору значная колькасць прыказак і прымавак, прысвечаных яйкам і стравам з іх, прычым у выразях гаворка часцей пра адно яйка: *З аднаго яйца яечні не будзе* [5, с. 228]; *Адно яйцо на два снаданні не раздзеліш* [5, с. 228]; *Калі ўжываць, то ўжываць: бій цэлае яйцо ў боршч* [5, с. 228].

Самае паважнае стаўленне беларускія прыказкі і прымаўкі выказваюць да хлеба: *Хлеб – усяму галава* [5, с. 231]; *Хлеб над усім пануе* [5, с. 231]; *Не той багаты, хто мае срэбра і злата, а той багаты, хто мае хлеб* [5, с. 231]; *Хлеб будзе, дык і ўсё будзе* [5, с. 231]; *Дай хлеба ды й гуляй колькі трэба* [5, с. 231]; *Найсмачнейшы хлеб ад сваёй працы* [5, с. 231].

Зварот да беларускіх і кітайскіх традыцыйных выслоўяў з найменнямі прадуктаў харчавання паказваў непасрэдную залежнасць наяўнасці ў выразях назваў ежы ад кулінарных традыцый і пераваг народа, абумоўленых распаўсюджаннем у мясцовасці пастаяннага пражывання народаў асобных прадуктаў, што ў сваю чаргу непасрэдна звязана з геаграфічнымі адметнасцямі гэтай тэрыторыі. У кітайскіх выслоўях часта ўпамінаецца рыс і ўжываюцца назвы рознай мясцовай садавіны і гародніны, а беларускія народныя прыказкі і прымаўкі часцей называюць мучныя вырабы, стравы са збожжавых і ўлюбёную беларусамі гародніну.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Хазанава, К. Л. Аб беларускіх і кітайскіх каляндарна-абрадавых традыцыях / К. Л. Хазанава // Традиционная культура восточнославянских и китайского народов : сб. науч. ст. / редкол. : В. И. Коваль (гл. ред.) [и др.] ; М-во образования Респ. Беларусь, Гомельский гос. ун-т им. Ф. Скорины. – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. – С. 197–201.

2. Хазанава, К. Л. Природный свет у беларускіх і кітайскіх парэміях / К. Л. Хазанава // Традиционная духовная культура восточнославянских и китайского народов : сб. науч. ст. – Вып. 2 / редкол. : В. И. Коваль (гл. ред.) [и др.] ; М-во образования Респ. Беларусь, Гом. гос. ун-т им. Ф. Скорины. – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2019. – С. 225–230.

3. Китайские пословицы и поговорки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://studychinese.ru/proverbs/>. – Дата доступа : 10.09.2021.

4. Малый русско-белорусский словарь пословиц, поговорок и фразеологизмов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://classes.ru/all-byelorussian/dictionary-russian-byelorussian-proverb.htm>. – Дата доступа : 14.09.2021.

5. Прыказкі і прымаўкі : у 2 кн. Кн. 1 / рэд. А. С. Фядосік. – Мінск : Навука і тэхніка, 1976. – 560 с.

6. Лепешаў, І. Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://coollib.com/b/302861/read>. – Дата доступу : 15.09.2021.

7. Гао Цзялян. Китайские пословицы о еде / Гао Цзялян [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://znajrusskij.blogspot.com/2015/10/blog-post_20.html. – Дата доступа : 05.09.2021.

8. Лепешаў, І. Я. Тлумачальны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якал-цэвіч. – Гродна : ГрДУ, 2011. – 695 с.

The appeal to the Belarusian and Chinese paremias with the names of food products showed the dependence of the presence of names of the food products on culinary traditions and preferences caused by the prevalence of certain products in the places of permanent residence of peoples due to the geographical characteristics of the territory.

Keywords: proverb, saying, folklore, cooking, dictum, nutrition.

УДК 378.147:341-057.875(=581)

Цао Чэнь, Цао Цин

АНАЛИЗ ВОЗМОЖНОСТЕЙ И ПРОБЛЕМ РАБОТ ИНСТИТУТА КОНФУЦИЯ В БЕЛАРУСИ В ПОСТЭПИДЕМИЧЕСКУЮ ЭПОХУ

曹晨, 曹青

试分析后疫情时代在白俄罗斯孔子学院发展的机遇与挑战

Ограничения на въезд иностранцев в Китай и сокращение рынка привели к ограниченным возможностям стажировки для студентов, изучающих китайский язык. Иностранцы надеются получить поддержку китайских преподавателей, но после эпидемии многие выпускники временно покинули Китай. Профессиональное обучение должно соответствовать национальной политике и включать в себя дисциплины истории Китая. Если определённым студентам не нравится Китай, то они не смогут обеспечить развитие положительной коммуникации. Решать вопросы трудоустройства и продвижения по службе. Куда пойти после обучения за границей. Направление трудоустройства отечественных выпускников. Социальная поддержка учителей-международников. Увольнение, отпуск, заработная плата, санитария и безопасные условия труда. Психологическое консультирование, регулярное обучение тимбилдингу. Сотрудничество с иностранными учреждениями (университеты, предприятия, правительство). Колледжи и университеты, сосредоточенные на развитии технологических исследований и уделяющие мало внимания рыночному спросу, услугам и местному обучению, а также методам и способам развития требуемых талантов на ближайшие 4 года или 8 лет, нуждаются в совершенствовании.

Ключевые слова: Институт Конфуция, постэпидемическая эпоха, китайские учителя, Беларусь, научно-технические инновации.

一、引言

截至 2020 年底, 全球共有 180 多个国家和地区开展中文教育, 70 多个国家将中文纳入国民教育体系, 外国正在学习中文的人数超过 2000 万。